داستان پرفرازو نشیب صندوق رای

پیشینه دموکراسی در افغانستان

هادی فیروزی

عکس: AP

پیشینه تاریخی انتخابات در افغانستان به‌صورت امروزی به سال ۱۹۲۳ میلادی و دوران حکومت امان‌الله‌خان برمی‌گردد. یعنی درست چندسال پس از به‌استقلال‌رسیدن افغانستان و خروج نیروهای استعمارگر انگلیسی از این سرزمین. در آن دوران دولت مرکزی پس از انتخاب افرادی از قومیت‌ها و ولایت‌های مختلف، اولین قانون اساسی افغانستان را به تصویب رساند و مشروعیت حکومتی خود را تثبیت کرد.

طی دهه‌های اخیر، بخش زیادی از تاریخ سیاسی افغانستان تحت‌تاثیر تاخت‌وتاز اقوام و خاندان‌های قدرتمند بوده و در مقاطع تاریخی اخیر نیز احزاب و نظام‌های ایدئولوژیک که عمدتا وابسته به کشورهای خارجی بوده‌اند افغانستان را به‌سمت ناپایداری سیاسی و به حاشیه رانده‌شدن رای مردم سوق داده‌اند. به شکلی که در هر مقطع قدرت‌های حاکم با اندیشه‌های متضاد و با نداشتن روحیه تحمل‌پذیری در قلع‌وقمع کردن یکدیگر کوشیده‌اند. پیامد این نابسامانی تضعیف روند دموکراسی و برگزاری انتخابات آزاد در این کشور بوده است. با سقوط امان‌الله‌خان در اواخر دهه ۱۹۲۰، محمد نادرخان حکومتی دیکتاتوری و خونین را بنا نهاد و در نتیجه به گام‌های مثبت و اصلاح‌گرانه امان‌الله‌خان پایان داد. نادرخان قانون اساسی دوره امان‌الله‌خان را به کنار نهاد؛ قانونی که می‌توانست پاسخگوی امور سیاسی- اداری باشد و قادر بود وضعیت اجتماعی افغانستان را سروسامان دهد. وی نام مجلس مشاوره دولت امان‌الله‌خان را با همان طرح و مضمون به مجلس شورای ملی تغییر داد. اصل ۲۹قانون‌اساسی دوره نادرخان حاکی از آن بود که ترکیب شورای ملی شامل وکلایی است که از ولایت کابل و سایر ولایات انتخاب می‌شوند. اما در عمل هیچ‌گاه چنین اصلی تحقق نیافت و هر گونه عزل و نصبی مطابق تشخیص شاه انجام می‌شد. در ماه نوامبر ۱۹۳۳ با مرگ نادرخان، ظاهرشاه به سلطنت رسید. ۴۰ساله حکومت ظاهرشاه، دوره‌ای نسبتا آرام را برای افغانستان به ارمغان داشت، به طوری که این کشور برخلاف دوران گذشته کمتر وارد جنگ شد. ظاهرشاه در سال ۱۹۶۴ قانون‌اساسی جدید کشور را تنظیم کرد. این قانون بعدها در سال ۲۰۰۱ با سقوط طالبان و بازگشت آرامش به افغانستان، به عنوان قانون اساسی موقت (با حذف مواد مربوط به سلطنت) پذیرفته شد. هرچند منتقدان، ظاهرشاه را به قبضه‌کردن قدرت و سپردن تمام مناصب به افراد خانواده خود محکوم کرده‌اند، اما ظاهرشاه به قصد نوین‌سازی افغانستان، اقدام به اصلاحات سیاسی و اقتصادی کرد، به طوری که اقدام به تاسیس سیستم قانونگذاری دموکراتیک نمود. در ۱۰سال پایانی دوره پادشاهی ظاهرشاه یعنی بین سال‌های ۱۹۶۳ تا ۱۹۷۳ دوره کوتاهی شکل گرفت که آن را «دهه دموکراسی» یا «دهه قانون‌اساسی» نامیده‌اند. به طوری که این دوره بهترین دوره پارلمانی در نظام سلطنتی افغانستان شمرده می‌شود. اختیارات گسترده و تنوع در ترکیب اعضای مجلس از مشخصات این دوره است. حکومت ظاهرشاه با کودتای داوودخان در سال ۱۹۷۳ پایان یافت. پس از پایان سلطنت ظاهرشاه افغانستان انواع مختلف و متناقضی از حکومت‌ها را تجربه کرد؛ از جمهوری دموکراتیک و جمهوری به سبک کمونیستی تا بنیادگراترین حکومت‌های مذهبی موجود در جهان. داوودخان با وجودی که برگزاری انتخابات و تغییر نظام شاهی به جمهوریت را نوید داد، اما در برگزاری انتخابات گامی برنداشت. در نهایت در سال ۱۹۷۷ قانون‌اساسی را تنظیم کرد و حزب انقلاب ملی را به عنوان یگانه حزب نظام جمهوریت معرفی کرد. این قانون‌اساسی توسط لویی‌جرگه انتصابی به تصویب رسید و در فصل پنجم آن از ملی جرگه نام برده می‌شد: «ملی جرگه افغانستان مظهر اراده مردم آن است.» در ماده ۴۹ ذکر شده بود که نیمی از اعضای ملی جرگه را دهقانان و کارگران تشکیل می‌دهند که از جانب حزب پیشنهاد و از طریق انتخابات آزاد، عمومی، برای مدت چهارسال انتخاب می‌شوند که چنین انتخاباتی هیچ‌گاه تحقق نیافت. در سال ۱۹۷۸ با اشغال افغانستان توسط نیروهای شوروی و استیلای کمونیسم بر این کشور چیزی به‌نام دموکراسی و آرای مردمی معنا نداشت. در این میان حزب دموکراتیک خلق که حاصل حضور کمونیسم در افغانستان بود و توسط کودتا به میان آمد، به یک دیکتاتوری حزبی تبدیل شد. این حزب باوجود وعده‌هایی که داده بود هیچ‌گونه انتخاباتی را برگزار نکرد. در آخرین سال‌های حکومت دکتر نجیب‌الله که به نوعی برگشت از اصول اولیه حزب را با خود داشت، طرح مجلس شورای ملی در قانون اساسی گنجانده شد که پیرو آن می‌توانست انتخابات برگزار شود. اما در نهایت بر اثر مساعدنبودن جو سیاسی و روحیه عدم انعطاف‌پذیری حزب انتخاباتی رخ نداد. پس از شکست اشغالگران به دست نیروهای مجاهدین، افغانستان سال‌ها فاقد یک حکومت مرکزی بود و این سرزمین عرصه تاخت‌وتاز و جنگ‌های داخلی میان نیروهای مجاهدین بود. «برهان‌الدین ربانی»، «گلبدین حکمتیار» و «احمدشاه مسعود» از رهبران شناخته‌شده مجاهدین بودند. طبیعتا در نبود یک حکومت مردمی و در میان سال‌ها جنگ و خونریزی مجاهدین، رای مردمی مجالی برای عرض اندام نداشت. حتی شورای حل و عقد را که ربانی برای بقای دولت خویش در نظر گرفت به صورت انتصابی دایر شد و افراد مورد نظر وی در آن گمارده شدند. ظهور گروه طالبان درست در میان چنین نابسامانی‌هایی روی داد و نزدیک به یک دهه کمترین امیدی برای ظهور دموکراسی باقی نگذاشت.

از سال ۲۰۰۱ میلادی و پس از سقوط طالبان به دست ایالات‌متحده و متحدانش، پس از کنفرانس بن، دولت موقت به رهبری حامد کرزای روی کار آمد. پس از آن در انتخاباتی مردمی در سال ۲۰۰۴ دولت جدید به ریاست حامد کرزای شکل گرفت و یک‌سال بعد نیز انتخابات مجلس قانونگذاری انجام شد. انتخابات ریاست‌جمهوری در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۴ و نیز انتخابات شورای ملی و شورای ولایتی از دیگر صحنه‌های تجلی دموکراسی در سال‌های اخیر افغانستان بوده است. در مقاطع گوناگون تاریخ معاصر افغانستان، اجتماعی مردمی تحت نام لویه‌جرگه برگزار شده که قدمتی نزدیک به سه‌قرن دارد. لویه‌جرگه‌ها که اکنون جایگاهی قانونی دارند از بزرگان قومی، علمای دینی، متنفذان و نمایندگان مردمی با هدف حل مسایل مهم سیاسی و اجتماعی تشکیل می‌شوند. رسم انتخاب نماینده برای شرکت در این جرگه‌ها نیز به همان میزان تشکیل لویی‌جرگه قدمت دارد. اما قبل از وضع قانون انتخابات، شیوه انتخاب بسیار ساده و ابتدایی بود. طی لویه‌جرگه اضطراری سال ۲۰۰۲ که بر اساس توافقنامه‌ای با شرکت هزارو۶۰۰نفر در زیر خیمه‌ای بزرگ واقع در دانشگاه کابل دایر شده با انتخاب حامد کرزای و تصویب ساختار اساسی نظام جدید افغانستان، تحول اساسی و بزرگی در حیات سیاسی این کشور به وجود آمد. سال ۲۰۰۳ نیز لویه‌جرگه تصویب قانون‌اساسی با حضور ۵۰۰نفر تشکیل شد و قانون‌اساسی جمهوری اسلامی افغانستان را به تصویب رساند. متاسفانه اکثر انتخابات‌هایی که بعد از سقوط طالبان برگزار شده‌اند، عمدتا با مشکلات زیرساختی و مطرح‌شدن ادعای تقلب همراه بوده‌اند. عدم آگاهی مردم از انتخابات و پیشینه آن و ضعف ساختارهای برگزارکننده انتخابات، ممکن است از مهم‌ترین دلایل این امر باشد. در همه انتخابات به نحوی مداخله دولت مشهود بوده و همین امر موجب می‌شدکمتر انتخاباتی نتایج مورد انتظار را به همراه داشته باشد. افزون بر آن، نبود امنیت لازم، تهدیدهای تروریستی، عدم مشارکت اقشار گوناگون مردم در انتخابات و مناسب‌نبودن شرایط برای شرکت زنان همواره بخشی از چالش‌های پیش‌روی انتخابات در افغانستان بوده است. نقش موثر ثروت نامزدهای صاحب منصب، اعمال زور خان‌ها و قدرت‌های محلی، کاربرد واسطه و مداخلات نامشروع و ناآگاهی اکثریت عظیم رای‌دهندگان از حقوق خود، دیگر موانعی است که سفر افغانستان را به سوی تبدیل‌شدن به یک کشور کاملا دموکراتیک دشوار کرده است.

افغان‌ها تشنه دوران جدیدی هستند

انتخابات زیر تیغ فضای مجازی

شیدا ملکی

«به من بگویید که چه می‌خواهید؟ من آماده شنیدن هستم.» اینها طنین صدای دکتر عبدالله عبدالله یکی از نامزدهای انتخابات ریاست‌جمهوری افغانستان بود که از طریق بلندگوها وسط خیل عظیم جمعیت در میان نخل‌های پرپشت کوه‌های هندوکش می‌پیچید؛ صدایی که به گوش افغانستان تازه می‌آمد و تا آن زمان شبیه آن را زیاد نشنیده بود. مردم خواسته‌های زیادی داشتند اما تا قبل از آن کسی برای شنیدن آنها اعلام آمادگی نکرده بود. به‌گفته یکی از افغان‌ها یک زمانی جنگ برای دنیا فاجعه و برای افغانستان خاطره بود. حالا اما این دوران گذشته است و افغانستان تشنه آن است تا دوران جدیدی را امتحان کند؛ دورانی که نه مرحله به مرحله بلکه با سرعتی باورنکردنی وارد افغانستان جنگ‌زده شد و مردم مصیبت‌زده را امیدوار کرد تا شاید از دریچه این انتخابات بتوانند از راهی غیر از جنگ و کوچ اجباری در پناه خاک کشورشان به آرامش و صلح برسند.

تغییرات بدون توقف

چهره افغانستان دیگر آن چهره تکیده و جنگ‌زده قبل نیست. تغییرات این‌روزهای افغانستان دیگر نخواهد گذاشت تا سرنوشت برای مردم تصمیم بگیرد. مردمی که تا قبل از این معتقد بودند «یک رای من به تنهایی کجا را خواهد گرفت؟» حالا برای گرفتن کارت رای‌دهی از خواب و خوراک می‌زدند تا فرصت دادن رای را از دست ندهند. حتی اگر نتایج انتخابات آن چیزی نباشد که پیش‌بینی می‌شد باز هم باید برای ایجاد حس باور حق تعیین سرنوشت برای مردم این کشور احترام قایل شد؛ احترامی که در مدت‌زمانی کوتاه توانست نگاه جهان را به خود جلب و تصورات غلط گذشته نسبت به خودش را تغییر دهد. در این میان باید جایگاه ویژه‌ای برای اینترنت و فعالیت کاندیداهای ریاست‌جمهوری در فضای مجازی قایل شد. همه‌چیزهای تازه برای افغانستان پس از سقوط طالبان شروع شد. ورود اینترنت و استفاده از فضای مجازی در این کشور نیز از این قاعده مستثنا نبود. فراز و نشیب‌ها اما در این راه کم نبودند. با این حال سدی شکسته بود و جریانی افغانستان را فرا گرفت که حتی تفکر طالبانی هم در مقابل آن توان ایستادگی نداشت. بنا بر آمار اعلام‌شده از سوی وزارت مخابرات افغانستان در حال حاضر بیش از دومیلیون افغان در ۲۱ ولایت افغانستان به اینترنت دسترسی دارند. بیش از یک‌میلیون افغان در شبکه‌های مجازی همچون فیس‌بوک حساب کاربری دارند و از پتانسیل موجود در این فضا به‌خوبی استفاده می‌کنند. حضور ۶۰درصدی جوانان افغان در انتخابات و استفاده چشمگیر از اینترنت زمین حاصلخیزی بود که نامزدهای سومین دور ریاست‌جمهوری توانستند با پاشیدن تخم تبلیغات در این فضا از پرشورشدن فضای رای‌گیری حداکثر استفاده را کنند.

جریان تداوم و تحول

«اشرف‌غنی احمدزی» از تحصیلکردگان دانشگاه‌های غرب و از جمله کسانی است که تجربه کار در نهادهای بین‌المللی را دارد. او در این انتخابات از حمایت تکنوکرات‌های طرفدار غرب و افرادی چون «ژنرال عبدالرشید دوستم» برخوردار بود. مهم‌ترین و آخرین فعالیت احمدزی در صحنه سیاسی افغانستان اجرای برنامه «انتقال مسوولیت‌ها» از نیروهای خارجی به افغان‌های بومی برای مدت دو سال بوده است. در این میان و در زمانه تبلیغات ریاست‌جمهوری تسلط تیم «اشرف‌غنی احمدزی» بر فضای مجازی و استفاده از پتانسیل‌های موجود در آن درخور توجه است. وب‌سایت رسمی او (www.ashrafghani.com) برای انتخابات همانند یک خبرگزاری به روز و تمامی اخبار و مطالب در آن به سه زبان فارسی، دری و انگلیسی منتشر می‌شود. با وجود وب‌سایت رسمی تمرکز اصلی تیم تبلیغاتی احمدزی بر صفحه فیس‌بوک این نامزد با چیزی حدود ۳۵۰هزار لایک گذاشته شده است. پوسترهای تبلیغاتی، عکس سفرها و برنامه‌های این کاندیدای ریاست‌جمهوری مهم‌ترین محتوای پست‌های صفحه فیس‌بوک احمدزی را تشکیل می‌دهد. اکثر پست‌های این صفحه به‌طور متوسط ۳۰۰ بار توسط دیگر کاربران بازنشر داده شده است. همچنین صفحه طرفداران این نامزد در شبکه توییتر همزمان به سه زبان فارسی دری، پشتو و انگلیسی به‌روز می‌شود. علاوه بر اینها استفاده از کانال‌های تبلیغاتی شبکه فیلم و ویدیوی اینترنتی یوتیوب موجب شده تا حضور قوی و پررنگ اشرف‌غنی احمدزی به نسبت دیگر نامزدهای انتخابات قابل‌توجه باشد. تماشای متوسط ۸۰هزار مرتبه‌ای برخی از این ویدیوها در سایت یوتیوب برای اولین‌بار حکم یک انقلاب در انتخابات افغانستان را پیدا کرده است.

جریان اصلاحات و همگرایی

«دکتر عبدالله عبدالله» چهره اصلی حزب اصلاحات و همگرایی است. مهره‌های اصلی و دست‌اندرکاران این جریان را تیم مجاهدینی تشکیل می‌دهد که از جریان‌های اصلی مقاومت در مقابل طالبان قلمداد می‌شدند. مقاومت در برابر طالبان و انتقاد از سیاست‌های حامد کرزای، رییس‌جمهور وقت افغانستان بارزترین مشخصه جریان اصلاحات و همگرایی محسوب می‌شود. بزرگ‌ترین فعالیت عبدالله عبدالله در فضای مجازی ایجاد صفحاتی برای طرفداران در فضای فیس‌بوک است. در یک صفحه رسمی که حدود ۴۲۰هزارنفر آن را لایک کرده‌اند پست‌هایی نشر داده می‌شود که عموما پیرامون سفرها، برنامه‌ها، عکس‌های تبلیغاتی و اظهارنظرهایی است که این نامزد ریاست‌جمهوری توانایی انعکاس آنها را در رسانه‌های رسمی ندارد. برخی از پست‌های این صفحه نزدیک به ۵۰بار بازنشر داده شده است. دومین صفحه غیررسمی او با نام مشخص یک ادمین ساخته شده که بیشتر جنبه تبلیغاتی صرف دارد و هیچ‌یک برنامه‌های رسمی عبدالله عبدالله را در بر نمی‌گیرد. همچنین راه‌اندازی وب‌سایت «ائتلاف ملی افغانستان» (www.nca.af) از دیگر فعالیت‌های رسمی این نامزد است که اخبار مرتبط با کمپین انتخاباتی او را علاوه بر زبان‌های دری و پشتو به زبان انگلیسی نیز منتشر می‌کند. سایت ائتلاف ملی افغانستان در به‌روزشدن همپای وب‌سایت رسمی اشرف‌غنی احمدزی حرکت می‌کند اما جامعیت اخبار در این وب‌سایت همانند وب‌سایت احمدزی نیست.

جریان اعتدال و سازندگی

این جریان به سرکردگی «زلمی رسول» وزیر خارجه پیشین دولت حامد کرزای به استفاده از ظرفیت شبکه‌های مجازی چون فیس‌بوک و توییتر بسنده کرده و هیچ وب‌سایت رسمی برای تبلیغ برنامه‌های خود راه‌اندازی نکرده است. دو صفحه فیس‌بوک طرفدار زلمی رسول روی‌هم‌رفته نزدیک به صدهزار لایک دارد. بارزترین وجه مشخص صفحه توییتر زلمی رسول استفاده از عکس، شماره و نشان انتخاباتی این کاندیدای ریاست‌جمهوری است که بیش از ۸۰۰نفر دنبال‌کننده دارد. زلمی رسول دومین کاندیدایی است که از کانال یوتیوب برای انتشار فیلم‌های تبلیغاتی‌اش استفاده کرده است. دیگر نامزدهای ریاست‌جمهوری افغانستان همچون «عبدالرحیم وردک» یا «قطب‌الدین هلال» همانند نامزدهای پیشین آنچنان حضور درخور توجهی در فضای مجازی ندارند و حضور چمشگیر و قابل‌توجه نامزدهای سومین دور ریاست‌جمهوری افغانستان را تنها می‌توان در مورد این سه نامزد خلاصه و محدود کرد.

میهمان تازه اما خوانده

اینترنت در افغانستان پدیده‌ای نوپاست و برای گرفتن جایگاه تلویزیون و رسانه‌های دولتی راه درازی پیش‌رو دارد. با این حال سرعت فراگیری آن در میان مردم و خصوصا جوانان این امید را زنده نگه‌داشته که حتی اگر از هر صدنفر در این کشور تنها پنج‌نفر به فضای مجازی دسترسی داشته باشند باز هم آینده از آن کسانی است که این فضا را می‌شناسند و از آن استفاده‌می‌کنند.

دریچه

انتخابات از نگاه رسانه‌ها

پس از گذشت نزدیک به یک‌ماه از برگزاری دور دوم انتخابات شرایط پیچیده‌تر و نگران‌کننده‌تر از گذشته به نظر می‌رسید به‌دلیل نگرانی‌هایی از این‌دست بود که جان کری، وزیرخارجه آمریکا، شخصا برای میانجیگری به افغانستان رفت. به نوشته نیویورک‌تایمز، جان کری یکی از معدود سیاستمداران آمریکایی است که حامد کرزای هنوز رابطه نسبتا خوبی با او دارد. جان کری در انتخابات ۲۰۰۹میلادی هم از این نفوذ خود استفاده کرده و حامد کرزای را قانع کرد تا به دور دوم تن دهد. در حالی که هر دو کاندیدای انتخابات، عبدالله عبدالله و اشرف‌غنی احمد زی، به وجود تقلب در انتخابات اذعان دارند و البته هریک دیگری را به دست‌داشتن در دستکاری آرا متهم می‌کند، جان کری پس از چندین دیدار با نامزدهای انتخابات (به‌صورت جداگانه و مشترک) اعلام کرد ظرف چند هفته آینده تمام آرای انتخابات بازبینی خواهد شد. به گفته وی، این بازبینی زیر نظر متخصصان بین‌المللی صورت خواهد گرفت و تمامی اوراق رای‌دهی از ولایات افغانستان توسط نیروهای ایساف به کابل منتقل خواهند شد. هردو نامزد تمام بندهای توافق به دست‌آمده را پذیرفتند و از هواداران خود هم خواستند به این توافق احترام بگذارند. به نظر می‌رسد جان کری توانسته بن‌بست سیاسی انتخاباتی افغانستان را بشکند. عبدالله عبدالله که تا پیش از این از پذیرش هرگونه پیشنهادی برای حل این معضل سیاسی خودداری کرده بود، در کنفرانس خبری با حضور جان کری و اشرف‌غنی‌زی گفت درباره ایجاد دولت وحدت ملی در دو بخش فنی و سیاسی توافق صورت گرفته است. عبدالله همچنین از حامد کرزای خواسته مراسم تحلیف رییس‌جمهوری جدید را تا پایان بازبینی آرا به تاخیر بیندازد. احمدزی نیز با تایید این توافق گفته است: «بر سر دولت وحدت ملی توافق کرده‌ایم، ما بر سر چارچوب‌های عمومی آن توافق کرده‌ایم و درباره جزییات آن بعدا کار می‌کنیم.» این در حالی است که تا پیش از سفر کری به افغانستان، ستاد انتخاباتی عبدالله سه‌راهکار را برای پایان بن‌بست سیاسی در افغانستان پیشنهاد کرده بود: نخست، احمدزی با معیار قراردادن نتایج دور اول در رده دوم حکومت قرار گیرد و سهیم حکومت آینده باشد. دوم، تفکیک آرای پاک از تقلبی بود که به گفته ستاد انتخاباتی عبدالله در آن‌صورت هم برنده انتخابات عبدالله خواهد بود و سوم، «تشکیل حکومت موقت» و کمیسیون مستقل برای برگزاری مجدد انتخابات. اشرف‌غنی احمدزی هیچ‌کدام از این پیشنهادها را نپذیرفته بود.

هزینه‌های داخلی و خارجی

گرچه امیدواری‌ها به حل اختلافات سیاسی در کابل بالا گرفته است، اما ناظران سیاسی بسیاری به‌ویژه در افغانستان معتقدند گذشته از این چه کسی سرانجام وارد دفتر ریاست‌جمهوری خواهد شد، تحولات اخیر تصویر افغان‌ها از انتخابات را به‌شدت مخدوش و هزینه‌های جبران‌ناپذیری را بر ساختار سیاسی این کشور تحمیل کرده است. به گزارش روزنامه افغانستان‌دیلی، مهم‌ترین هزینه انتخابات بر افغان‌ها این بود که مردم اعتماد خود را بر روند دموکراسی تا حدود زیادی از دست داده‌اند. انتخابات و برگزاری انتخابات در کشورهای دموکرات بیانگر اهمیت مردم و به صحنه‌آمدن مردم و تعیین‌کنندگی مردم در امر سیاست است. در سومین دور انتخابات ریاست‌جمهوری اما افغان‌ها به این خاطر اعتماد خود را به مکانیسم‌های دموکراتیک از دست دادند که نقش خود را در امر تعیین حکام سیاسی بسیار ناچیز دیدند. اکنون این بی‌اعتمادی می‌تواند منجر به کاهش مشارکت سیاسی افغان‌ها شده و در نهایت بحران مشارکت در نظام سیاسی و بحران مشروعیت نظام را درپی داشته باشد. هزینه دیگر این انتخابات برای افغان‌ها، تحت‌تاثیر قرارگرفتن بازار و تشدید رکود اقتصادی در این کشور است. به نوشته رسانه‌های افغان، بیکاری در این کشور به اوج خود رسیده و وضعیت اقتصادی مردم رو به وخامت گذاشته است؛ شرایطی که دلیل اصلی‌اش خروج سرمایه‌داران و سرمایه‌های خارجی از افغانستان است. گفته شده اغلب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی سرمایه‌گذاری خود را در افغانستان به حالت تعلیق درآورده‌اند. اما هزینه‌هایی که دولت افغانستان متحمل شده به همین چند مورد محدود نمی‌شود. یکی از جدی‌ترین هزینه‌های این انتخابات برای دولت افغانستان کاهش مشروعیت نهادهای ملی است. کمیسیون مستقل انتخابات و کمیسیون شکایات انتخاباتی یک نهاد ملی و قانونی برای برگزاری انتخابات بود که در دور دوم انتخابات به‌طور جدی با کاهش مشروعیت مواجه شده است. بحران مشروعیت تنها به نهادهای برگزاری انتخابات ختم نمی‌شود. حکومت بعدی خود هم با کاهش مشروعیت مواجه خواهد بود به همین دلیل می‌توان گفت دستاوردهای بیش از یک‌دهه در امر نهادینه‌سازی دموکراسی تا حدودی از میان رفته است. همچنین به اعتقاد کارشناسان افغان، طالبان که فضای تنش و بحرانی کنونی را بهترین غنیمت و فرصت طلایی برای خود می‌بینند، طوری وانمود می‌کنند که فضای کنونی فضای رقابت‌های ناسالم جریان‌های سیاسی است و در نهایت کشور را به خشونت خواهند کشانید. پس بهترین راه مصونیت و حفاظت افغانستان از جنگ، حمایت از طالبان است.

جدول ۲۰۲۶ ■ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱ - اندک - هم پیوندی - فاقد ویژگی‌های مطلوب ۲ - بیشترین حد - شهری در اتریش - خجستگی ۳ - دردم از... است و درمان نیز هم - چهارمین منزل قمر - بخش انتهایی پرچم گل‌ها ۴ - ثروتمند - آن است که خود بوید - بی‌حیا ۵ - نوعی بیماری گیاهی قارچی - شهری در گیلان - چوب خوشبو ۶ - حرف ندا - روی قاب پنجره می‌اندازند - رسم و سنت ۷ - سازمان فضانوردی آمریکا - مترسک - از جهات جغرافیایی ۸ - لزوم - میخ در گویش عرب‌ها - خستگی‌ناپذیر ۹ - قیمت - مکتب ادبی طرفدار نظریه هنر برای هنر - گاو شخم‌زن ۱۰ - مسابقه اتومبیل‌رانی - برد معروف - فشار برای راندن چیزی ۱۱ - درنوردیدن - چوب مصنوعی نازک - صفاتی که ذات خداوندی از آنها منزه است ۱۲ - از پیامبران الهی - محله‌وبرزن - کسب روزی ۱۳ - بزرگوار - نوگرا - یک نفر ۱۴ - از منابع چهارگانه فقه اسلامی - مشق شب - آفریده شده ۱۵ - فلزی نرم و چکش‌خوار - زمزمه‌کننده - زیرپا مانده.

عمودی:

۱ - هیاتی که کار آن رسیدگی به تخلفات اخلاقی در اماکن ورزشی است - بیماری ریوی ۲ - رمانی نوشته رضا امیرخانی - دستبند زنانه - ازحواریون مسیح (ع) ۳ - بالکن- بر مرکب نشسته - با آب پاک‌کردن ۴ - از دل پرسوز برآید - نیستان - ماری سمی و خطرناک ۵ - محکمه - چاق‌وچله - دومین حرف الفبای یونانی ۶ - زمین خشک و بی‌آب و علف - معشوق - جشنواره سینمایی معتبر ۷ - کلمه شرط - اپراتور - روباه صحرای جنگ‌جهانی دوم ۸ - ایدئولوژی - گیاه - دست نوازشگر پدر بر سرش نیست ۹ - درس نگارشی - جویدنی است - واحد شمارش جوراب ۱۰ - یادداشت - قوس - پیش‌غذا ۱۱ - مهره‌ای در شطرنج - اما - کتاب معروف هیتلر ۱۲ - غذای لذیذ و محبوب ژاپنی‌ها - آپارتمان کوچک با تجهیزات ساده و راحت - پیچ‌وتاب ۱۳ - شیوه و روش - نوعی کارد نوک تیز - نحیف و لاغر ۱۴ - ملیح - از فروع دین - پرخور ۱۵ - رود آرام- از کهن‌ترین متون عرفانی فارسی اثر سنایی غزنوی.

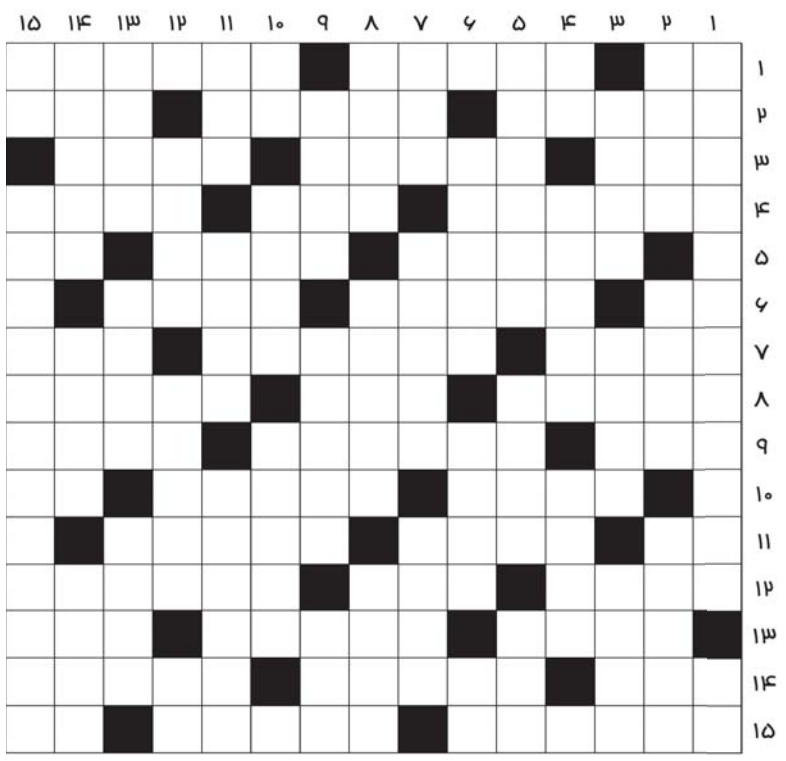

حل سودوکو سخت

۸	۱	۴	۵	۳	۶	۹	۲	۷
۲	۶	۵	۸	۹	۷	۴	۳	۱
۹	۳	۷	۲	۴	۱	۸	۶	۵
۱	۷	۶	۳	۸	۲	۵	۴	۹
۴	۲	۸	۹	۶	۵	۱	۷	۳
۳	۵	۹	۱	۷	۴	۶	۸	۲
۷	۴	۱	۶	۵	۳	۲	۹	۸
۵	۹	۳	۴	۲	۸	۷	۱	۶
۶	۸	۲	۷	۱	۹	۳	۵	۴

حل سودوکو ۱۰۲۱

۴	۷	۹	۵	۳	۱	۸	۲	۶
۵	۳	۲	۶	۸	۹	۴	۷	۱
۶	۸	۱	۷	۴	۲	۵	۹	۳
۸	۹	۳	۱	۲	۵	۶	۴	۷
۲	۱	۵	۴	۷	۶	۳	۸	۹
۷	۴	۶	۸	۹	۳	۱	۵	۲
۳	۲	۴	۹	۱	۸	۷	۶	۵
۱	۵	۸	۲	۶	۷	۹	۳	۴
۹	۶	۷	۳	۵	۴	۲	۱	۸

جدول ۲۰۲۵

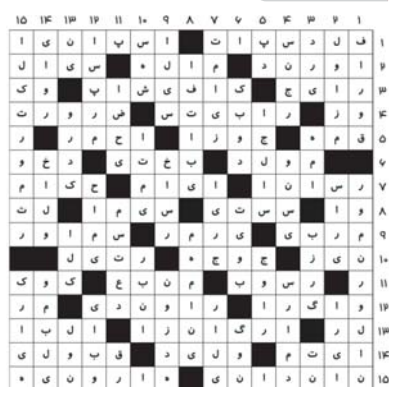

سودوکو سخت ۱۰۲۲

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

۶			۴		۱			۷
	۷		۲	۳				۱
۹	۱	۴			۵			
			۶		۴	۳	۲	
۱			۸	۵				۹
				۷			۴	۵
					۸			۳
					۹			۲
۳	۵						۶	

سودوکو ۱۰۲۲

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

		۵			۴	۶	۳	
	۳			۷	۱		۹	
۹	۱	۴						۲
	۷		۶	۴			۱	۸
		۳	۹	۱			۷	۶
				۸			۲	۵
				۶	۷	۸		
۳				۲	۸	۱	۵	
۴	۸	۱	۵	۳			۶	